

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В ОСВІТНІХ
ЗАКЛАДАХ

Марущак П.Д., викладач ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»

В статті розглянуто проблему формування інноваційної культури в закладах освіти, «життєвий цикл» нововведень. Автор наголошує на необхідності інновації навчально-виховного процесу.

Інноваційна культура, нововведення, «життєвий цикл», освітні технології.

Постановка проблеми. Досвід становлення світових цивілізацій свідчить про те, що не існує єдиного для всіх оптимального балансу в функціональному просторі інноваційної культури. Історично стійка система норм, правил і способів здійснення нововведень в різних сферах життя суспільства, зокрема в освіті, представляє собою інноваційну культуру. Яка постійно перебуває в розвитку, тобто у понятійній зміні стабільних і «гіпер функціональних» періодів. Саме інноваційний процес є джерелом суперечностей, соціальної напруженості. Будь-яка зміна неминуче протиставляється системі, що вже склалася, її цілям, зв'язкам, культурі. Тож формування інноваційної культури в інститутах освіти і науки викликає особливий науковий інтерес та потребує осмислення.

Мета статті – проаналізувати значення освітніх нововведень у формуванні інноваційної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень, присвячених проблемі формування інноваційної культури, інтерес становлять роботи науковців різних шкіл, особливо інституціоналістів (Д. Коуз, Д. Норт, О. Уільямсон, А. Шаститко), а також авторів, які досліджували фактори, що визначають її з позицій менеджменту (І. Ансофф, О. Богорош, Е. Шейн), дослідників, які вивчали специфіку її формування з розвитком постеконімічних і постіндустріальних тенденцій сучасного суспільства (О. Антипіна, Д. Белл, В. Іноземцев, А. Чухно, А. Мазур, І. Гагауз).

Проте в представлених роботах немає достатньо чіткого обґрунтування конкретних напрямів оцінки стану інноваційної культури освітньої галузі та можливостей її зміни відповідно до ринкових трансформацій; її місця в реалізації освітньої, науково-технологічної та інноваційної політики. Цим і зумовлено актуальність статті.

Виклад основного матеріалу. Комплекс проблем, зумовлених суспільним сприйняттям інновацій і науки як їх джерела, все частіше пов'язують з поняттям інноваційної культури. І дослідження багатьох спеціалістів переконливо свідчать: серед факторів інноваційного розвитку необхідно враховувати не тільки наявність наукового доробку і матеріальних та фінансових ресурсів, а й рівень відповідної культури. Життя демонструє нам десятки прикладів, коли за однакових умов матеріального і фінансового забезпечення в одному освітньому закладі швидко запроваджуються нові технології, а на іншому, де педколектив не готовий до таких інновацій, це відбувається важко чи не відбувається взагалі. Проблема інноваційної культури все більшої уваги надають у багатьох країнах світу. Зокрема, наприкінці 1999 року в Росії діячі науки, культури, освіти, представники ділових кіл, органів державного управління підписали Національну хартію інноваційної культури. Навесні 2001 року в Москві відбувся форум «Інноваційна культура на рубежі століть» [5].

У розробленій, за участю Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, Концепції інноваційного розвитку економіки України було виділено розділ «Формування сучасної інноваційної культури суспільства», в якому говориться, що цей процес «потребує докорінної перебудови духовного поступу країни з метою його органічного включення в процес переходу вітчизняної економіки на інноваційну модель розвитку». Мається на увазі приведення потенціалу і творчих здібностей особистості – її знань, умінь, рівня інтелекту і творчої активності, а також взаємовідносин у суспільстві – у цілковиту відповідність до предметних результатів діяльності людей.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

Варто зазначити, що визначення поняття «Інноваційна культура» до цього часу викликає дискусії. В Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» інноваційна культура виділяється як «складова інноваційного потенціалу, яка характеризує рівень освітньої, загальнокультурної та соціально-психологічної підготовки особистості і суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах». Провідне місце у формуванні інноваційної культури належить освітнім закладам.

Функціонування системи освіти – це завжди циклічне відтворення якихось дій, результатів. Її ефективність визначається постійними перетвореннями в галузі методології.

Функціонування освітніх закладів різних форм свідчить про необхідність більш пильної уваги науковців до багатоспекторного дослідження інноваційної та організаційної культур, їх впливу на результати діяльності навчальних закладів, також до можливостей їх зміни з метою адаптації до умов трансформаційних процесів, що відбуваються на макро- і мікрорівнях.

У міру функціонування навчального закладу в ньому відбувається постійне накопичення «минулої праці», яке об'єктивується в освітніх технологіях, матеріалізованих формах і організаційній структурі.

Цей процес призводить не тільки до наростання «маси», але і до ускладнення зв'язків. Це призводить до порушення стабільності. Тому перед ініціаторами нововведень, педагогами-новаторами, постає проблема: яким чином провести необхідну зміну, привести її у відповідність з радикальними змінами чи суспільними запитами і в той же час уникнути ризику хаосу.

Варто зазначити, що будь-яка освітня технологія повинна мінятися також системно, тобто у разі корінної переорієнтації в діяльності навчального закладу в ній повинні бути проведені глибокі системні зміни. Будь-яке нововведення в освіті має свій «життєвий цикл» [6].

«Життєвий цикл» нововведень включає три етапи:

I. Зародження — усвідомлення потреби змін в освітніх технологіях, як відповідь на соціальний запит, і можливості пошуку новизни, розробка і експериментальне упровадження. Стадія зародження може бути описана і в таких поняттях, як:

інноваційний задум (систематизоване зведення аналізу запитів навколишнього середовища);

проект (ухвалений і деталізований задум, пропрацьована ідея);

план (затверджений інноваційний проект);

експеримент;

упровадження нововведень.

II. Дифузія — багатократне повторення, тиражування нововведень.

III. Рутинізація нововведень, коли вони реалізуються в інших, постійно функціонуючих освітніх системах.

Процес будь-яких освітніх нововведень вимагає попереднього діагностичного дослідження [4]. Перш ніж переходити до дій, необхідно уявити, які потоки інформації необхідні студентам і в чому конкретно повинна полягати істотність змін. В інноваційному проекті повинно бути визначено, кому, від кого, коли і яка саме інформація необхідна для виконання роботи.

Необхідно виявити однодумців, чия прихильність до змін потрібна для їхнього здійснення, виробити план завоювання прихильників у педколективі, створити систему для відстежування змін, що відбуваються у внутрішньому середовищі, щоб вчасно вносити корективи. Першочерговим завданням є аналіз поведінки студентів, що мають ключовий вплив (формальні та неформальні лідери), для визначення їхнього нинішнього ставлення до інновацій.

Неабияке значення для ефективного проведення в життя конструктивної науково-технологічної політики має й те, як її сприймають не тільки науковці, інженери, а пересічні громадяни. Тепер весь світ із подивом вивчає досвід Японії, якій вдалося мобілізувати на активну творчу участь у науково-технологічному оновленні виробництва майже всю націю [3].

Сучасний темп оновлення наукового знання в Україні, небачене посилення його безпосереднього впливу на економічний і соціальний розвиток, перетворення його на основний ресурс розвитку економіки зумовлюють принципово нові вимоги до механізмів передачі цього знання в систему освіти, освоєння його принципових положень на рівні суспільної свідомості, формування морально-етичних і світоглядних орієнтацій. Нинішній етап розвитку цивілізації характеризується глобальним викликом країнам і народам, небувалим випробуванням їх здатності до побудови суспільства, базованого на знаннях [1]. У формуванні адекватної відповіді на цей виклик часу ключова роль належить інноваційній культурі. Тому згідно цього для освітньої сфери доцільно було б акцентувати увагу на:

- кадровому забезпеченні пріоритетних напрямів науково-технологічного та інноваційного розвитку;
- усвідомленні того, що гуманізація і гуманітаризація освітніх програм ні в якому разі не повинні призвести до втрати завоювань у політехнізації нашої освіти, адже саме за такий варіант розвитку загальноосвітньої школи активно боролися найбільш далекоглядні та прогресивні діячі вітчизняної науки ще наприкінці XVIII й на початку XIX століть;
- відповідності навчальних програм і підручників новітнім досягненням науки не тільки у вузах, але й у загальноосвітній школі (таке завдання неможливо виконати без безпосередньої участі вчених) [2].

Висновки. Особливо треба наголосити на надзвичайній важливості популяризації наукового знання, необхідності координованих дій у цій справі працівників науки, освіти й культури. Вітчизняний і світовий досвід свідчить, що популяризація наукового знання відіграє велику роль у формуванні інноваційної культури суспільства, значно впливаючи на рівень освіти й профорієнтацію. Останнім часом науково-популярні видання стали засобом міждисциплінарного спілкування науковців. Важко переоцінити значення науково-практичних конференцій, круглих столів, семінарів у формуванні новаторської думки.

В основі формування інноваційної культури як особистості лежать новітні освітні технології спрямовані на виховання творчої, неординарної, критично мислячої особистості.

Список література

1. Биконя С.С. Інноваційна культура — умова реалізації інноваційної політики. — Х.: СПО Либуркина Л. М., 2009. — 48 с.
2. Иноземцев В. За пределами экономического общества. — М.: «Academia» — «Наука», 1998. — 640 с.
3. Мазур А. А., Гагауз И. Б. Современные институциональные структуры. — Х.: СПО Либуркина Л. М., 2005. — 348 с.
4. Шаститко А. Б. Неинституциональная экономическая теория, — М.: Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 1999 — 465 с.
5. Шейн Э. Организационная культура и лидерство. — СПб.: Питер, 2002. — 336 с.
6. Чухно А. Постиндустриальная экономика: теория, практика и их значение для Украины // Экономика Украины. — 2001. — № 6. — С. 42-49.

The paper considers the problem of forming a culture of innovation in educational institutions, «life cycle» of innovation. The author stresses the need to innovate the educational process.

Keywords: *innovation culture, innovation, «life cycle» educational technology.*